

Akadémiai kultúra és etikai kódexek: vizsgálat a gazdaságtudományi felsőoktatásban

Bevezetés

A szervezeti kultúra egyes elemeinek hangsúlyos megjelenése az akadémiai kultúrában egyre szembetűnőbb. Ilyen a küldetés (*mission statement*), amely szervezetek céljait, működésük alapelveit és értékeit határozza meg. A küldetés tudatosítja a szervezet tagjaiban a közös értékeket és növeli az elkötelezettséget. Míg eredendően menedzsmenteszköz, az utóbbi időkben akadémiai szervezetek is mind gyakrabban definiálják küldetésükben azokat az értékeket, amelyekben hisznek és amelyeket képviselnek, megfogalmazzák továbbá azt is, hogy kiket és hogyan kívánnak szolgálni (Alegre és mtsai, 2018; Camelia, 2013; Breznik és Law, 2018; Seeber és mtsai, 2017).

A jelen tanulmány fókuszában álló etikai kódex is alapvetően a vállalati szervezeti kultúra világából került az akadémiai életbe. A szervezeti alapelveket és normákat meghatározó dokumentum használata a felsőoktatásban az Egyesült Államokból indult el, majd az Egyesült Királyságban is hamar szükségessé és népszerűvé vált (Glendinnig, 2013, 2014, 2016a, 2016b). 2022. július 13-án az Európa Tanács Miniszterek Tanácsának 1440. értekezletén elfogadta azt a közös dokumentumot, amely meghatározza a prioritásokat az akadémiai integritás tudatosításával és alkalmazásával kapcsolatosan (Council of Europe, 2022). A célok az oktatás területén tapasztalható csalások elleni küzdelem előmozdítása, az etikus viselkedés, az átláthatóság és az integritás támogatása az oktatásban, és ezáltal a jogok biztosítása az felsőoktatás minden színterén, formájában és szereplőjére vonatkozóan. E dokumentum az oktatás területén jelentkező többféle csalás elleni küzdelem szükségességére is felhívja a figyelmet a hamis akkreditációt nyújtó szervezetektől kezdve a bérvizsgálókön át a plágiumig (Council of Europe, 2022).

Az akadémiai integritás az egyetemi szervezeti kultúra részeként fontos közös értékeket képvisel az adott csoport számára. Míg a közös normákat a szervezet egyes tagjai maguktól értetődőnek tekintik, mások számára ezek nem minden esetben egyértelműek (Cabana és Kaptein, 2019; Msoroka és Amundsen, 2017). Az etikai normák igen nagy mértékben szubjektívek lehetnek még abban az esetben is, ha ezeket az oktatási intézmény megkísérli pontosan definiálni (Löfström és mtsai, 2015). Hasonló mértékben eshet szubjektív megítélés alá az is, hogy milyen mértékben az oktató felelőssége ezen normák népszerűsítése (Peters és mtsai, 2019). E kettősség miatt elengedhetetlenül fontos, hogy azokat az alapvető normákat, amelyek az adott közösség együttműködését meghatározzák és irányítják, explicit módon megfogalmazzuk, hogy ezek a közösség minden tagja számára azonos jelentést hordozzanak.

Az akadémiai integritás fogalma viszonylag új keletű, bár az oktatási intézményekben a viselkedési normák és magatartási útmutatók, akár írott formában, akár közösen vallott értékek formájában, mindig is jelen voltak. Annak ellenére, hogy ilyen irányelvek már régóta léteznek, ezzel párhuzamosan a normák és elvárások megsértése is

létezett (Christensen Hughes, 2022; De Maio és Dixon, 2022). Számos kutatás foglalkozik az akadémiai integritás megsértésével (Glendinning, 2022; Rettinger és Gallant, 2022), de jóval kisebb figyelem övezi azt, hogy az akadémiai integritás, a kodifikált és elfogadott értékrendszer milyen formában áll az érintettek rendelkezésére, mennyire érthető és egyértelmű az elvárások megfogalmazása.

A tanulmány először rövid betekintést nyújt az akadémiai integritással, illetve annak megsértésével foglalkozó nemzetközi és magyar szakirodalomba. Ezután bemutatja a gazdaságtudományi képzést indító felsőoktatási intézmények weboldalán megtalálható etikai szabályozó dokumentumokon végzett tartalomelemzés eredményeit, melyeket a Bretag és munkatársai (2011) által felállított keretrendszer alapján tárgyal.

A kutatás háttere

Akadémiai integritás, szabályozó dokumentumok – nemzetközi kitekintés

A *Magna Charta Universitatum* című dokumentumot a Bolognai Egyetem alapításának 900. évfordulóján, 1988-ban fogadták el. 2020-ban elkészült a Charta újabb változata, amelyet 2023. november végéig a magna-charta.org honlap listája (List of Signatory Universities) szerint 18 magyar felsőoktatási intézmény rektora is aláírta, egy intézmény csatlakozása még folyamatban volt. A dokumentumban az aláíró egyetemek rektorai rögzítik az egyetemek küldetését fenntartó alapelveket és az ezek megvalósításához szükséges eszközöket. Az alapelvek és eszközök többek között tartalmazzák az etikus és az akadémiai integritásnak megfelelő oktatást és kutatást (magna-charta.org).

Európában a 2010-es évek végén született egy egységes dokumentum az etikus magatartás értékeinek, fogalmának és irányelveinek meghatározására. 2017-ben jelent meg angol nyelven a kutatási integritás magatartási kódexe (ALLEA, 2017), amely jelenleg 23 nyelven elérhető (<https://allea.org/>), és meghatározza a „kutatást szabályozó” értékeket és elveket (ALLEA, 2018. 3.). A szerzők szándéka szerint a magatartási kódex minden akadémiai és tudományos területre vonatkozik, hiszen minden tudományterület közös célja ismereteink gyarapítása, a kutatás pedig közös tevékenység, amelyet a felsőoktatás keretei között is gyakorolnak (ALLEA, 2018).

Az akadémiai integritás megsértését leggyakrabban a vizsgacsalással asszociáljuk. Vizsgacsalás nyomaira bukkantak már az ókori kínai hivatalnokok szakmai vizsgáján

Az akadémiai integritás az egyetemi szervezeti kultúra részeként fontos közös értékeket képvisel az adott csoport számára. Míg a közös normákat a szervezet egyes tagjai maguktól értetődőnek tekintik, mások számára ezek nem minden esetben egyértelműek. Az etikai normák igen nagy mértékben szubjektívek lehetnek még abban az esetben is, ha ezeket az oktatási intézmény megkísérli pontosan definiálni. Hasonló mértékben eshet szubjektív megítélés alá az is, hogy milyen mértékben az oktató felelőssége ezen normák népszerűsítése. E kettősség miatt elengedhetetlenül fontos, hogy azokat az alapvető normákat, amelyek az adott közösség együttműködését meghatározzák és irányítják, explicit módon megfogalmazzuk, hogy ezek a közösség minden tagja számára azonos jelentést hordozzanak.

is, és vizsgacsalás mindenütt megtalálható, ahol maga a vizsga is (Cizek, 1999). A felsőoktatási tanulmányok során számos területen tapasztalható etikátlan viselkedés. Több kutatás bizonyítja (Baird, 1980; McCabe és Trevino, 1995; Parks-Leduc és mtsai, 2021; Rettinger és Jordan, 2005), hogy a gazdasági felsőoktatásban részt vevő hallgatók részéről gyakrabban tapasztalható a tanulmányokhoz köthető etikátlan viselkedés, mint az egyéb tudományterületeken tanuló diákok esetében. A tanulmányok során tanúsított etikátlan magatartás a munkahelyen is igen gyakran folytatódik (Ballantine és mtsai, 2016; Crown és Spiller, 1998; Granitz és Loewy, 2007; Sims, 1993; Valente és mtsai, 2021). Az egyetemi közösségekben eltérő nézetek uralkodnak az egyes tevékenységek etikusságát illetően; az oktatók és diákok gyakran másképp ítélik meg ugyanazokat az eseteket (McLaughlin és Ross, 1989), és a gazdasági szakokon tanulók hajlamosabbak lehetnek elnézőbbek lenni az etikai normák megsértésével kapcsolatban (Crown és Spiller, 1998). Timiraos (2002) kutatása során arra a következtetésre jut, hogy az üzleti tanulmányokat folytató diákok a cél elérését helyezik előtérbe, a megvalósításhoz használt eszközök nem számítanak.

Az akadémiai integritás megsértése mellett számos tanulmány foglalkozik az etikai elvárásokat rögzítő dokumentumokkal is. Ezen kutatások sorából kiemelkedik Bretag és munkatársai (2011) alapvető fontosságú munkája, amely részletesen vizsgálja az akadémiai integritás-szabályzatokat (1. táblázat). A szerzők tanulmányukban az ausztráliai felsőoktatási intézmények etikai kódexeinek vizsgálata során 12 mintaszerűnek megjelölt szabályozó dokumentum alapján öt kulcsfontosságú alapelemet azonosítottak, amelyek meghatározó tartalmi elemei a kódexeknek. Javaslatként fogalmazták meg, hogy ezen vezérelveknél mindegyike legyen elengedhetetlen alappillére a felsőoktatási etikai kódexeknek. Az első komponens az érthetőség és elérhetőség (*accessibility*), amely hangsúlyozza, hogy az irányelveknek könnyen megtalálhatónak és könnyen érthetőnek kell lenniük, ezzel biztosítva, hogy minden érintett felhasználó nehézség nélkül hozzáférjen és megértse az irányelveket. A második komponens a megközelítés (*approach*), amely a szervezet elkötelezettségét tükrözi a tudományos integritás értékeinek leírása mellett. Ez magában foglalja az intézmény elkötelezettségét arra vonatkozóan, hogy igazodnak a tudományos integritás értékeihez, és olyan gyakorlatokat alkalmaznak, amelyek az akadémiai integritás elveinek fenntartására ösztönöznek. A harmadik összetevő, a felelősség (*responsibility*), a hallgatókra, az oktatókra és az adminisztratív személyzetre vonatkozó elvárások és kötelezettségek egyértelmű meghatározását foglalja magában. Ez az alapelv utal annak fontosságára, hogy az akadémiai szféra minden érintett szereplője tisztában legyen a saját szerepével az akadémiai etikai normák betartásában és betartatásában. A negyedik tényező, a teljesség (*detail*) azt jelenti, hogy a szabályzatok részletesen, egyértelműen és minden részletre kiterjedően megmagyarázzák a legfontosabb fogalmakat, elvárásokat és eljárásokat. Az ötödik elem a támogatás (*support*), amely olyan segítségre utal, mint például képzési és fejlesztési programok biztosítására, amelyek a szabályozás létrehozásán túl azok megismertetését és alkalmazását is elősegítik.

A Bretag és munkatársai (2011) által azonosított öt kulcsfontosságú komponens nem csupán a kódexek hatékonyságát növeli, hanem biztosítja azt is, hogy az etikai előírások minden érintett számára hozzáférhetőek, érthetőek és alkalmazhatóak legyenek. Bretag és munkatársai (2011) munkája így nem csupán teoretikus keretet nyújt, hanem gyakorlati támpontokat is kínál az etikai kódexek kialakításához, melyek elengedhetetlenek az akadémiai integritás megvalósulásához. E tanulmány ezen elemek jelenlétét vizsgálja az adatbázisban szereplő etikai kódexekben.

Az elmúlt három évtized akadémiai etikai kódexeinek hatékonyságát vizsgálja Tatum (2022), és hangsúlyozza szerepüket az akadémiai integritás előmozdításában. A szerző bemutatja, hogyan alkalmazkodtak ezek a kódexek olyan kihívásokhoz, mint az online

1. táblázat. A példaértékű egyetemi etikai kódexek elemei (Bretag és mtsai, 2011 alapján)

Komponens	Leírás
Érthetőség és elérhetőség (accessibility)	Az akadémiai integritást szabályozó dokumentum könnyen hozzáférhető és jól érthető az akadémiai közösség minden résztvevője számára.
Megközelítés (approach)	A szabályzat által alkalmazott megközelítés tudatosításra és megelőzésre összpontosít. Az irányelvek hozzájárulnak az akadémiai integritás kultúrájának kialakulásához és népszerűsítéséhez, ami nem pusztán fegyelmező intézkedésekre korlátozódik.
Felelősség (responsibility)	A szabályzó dokumentum meghatározza a különböző akadémiai szereplők, a hallgatók, az oktatók, a vezetőség és a támogató személyzet szerepét és felelősségét. Az egyetemi közösség minden résztvevőjének szerepe van az integritás fenntartásában.
Teljesség (detail)	A szabályzat részletesen, példák segítségével magyarázza meg a legfontosabb fogalmakat; az elvárások egyértelműek és minden részletre kiterjedőek.
Támogatás (support)	A dokumentum olyan támogató rendszereket tartalmaz, amelyek elősegítik a szabályozások megismertetését és alkalmazását. Ezek a támogató rendszerek lehetővé teszik minden érintett számára az elvek alkalmazását a gyakorlatban.

oktatás elterjedése a Covid-19 pandémia idején, ami a családi botrányok számának növekedéséhez vezetett. A tanulmány rámutat arra, hogy az etikai kódexek elsődleges célja az, hogy visszatartsa a diákokat az akadémiai integritás elveinek megsértésétől, ezért hatékony integrálásuk az akadémiai kultúrába elengedhetetlen. A szerző bírálja azokat az etikai kódexeket, amelyek a segítségnyújtás és támogatás helyett túlzottan a fegyelmezésre összpontosítanak. Innovatív módszerek bevezetését javasolja az egyetemi etikai kódexek hatékonyságának növelése érdekében, mint például az etikus viselkedést és integritást támogató oktatási stratégiák kidolgozását.

Miron és munkatársai (2019) 23 ontariói egyetem akadémiaiintegritás-szabályzatának átfogó elemzését végezték el, különös tekintettel a szerződéses vagy megbízásos csalás kezelésére. A kutatás a Bretag és munkatársai (2011) által javasolt, a hatékony akadémiai integritást szabályozó dokumentumok öt alapvető elemét vette alapul, és arra a következtetésre jutott, hogy a legtöbb egyetemi szabályozás nem felel meg maradéktalanul ezeknek a kritériumoknak, különösen az egyértelműség és hozzáférhetőség terén.

Stoesz és munkatársai (2019) a korábbi tanulmányhoz hasonlóan kanadai egyetemek akadémiai integritást szabályozó dokumentumait elemezték, és szintén az egyértelműséget és a részletességet jelölték meg hiányosságként. A szerzők tanulmányukban javaslatként megfogalmazzák az intézkedések frissítésének szükségességét és a büntető, valamint megelőző intézkedések egyensúlyának fontosságát is.

Nem látott szignifikáns előrelépést korábbi tanulmányuk eredményihez képest Stoesz és Elaine (2020), akik kvalitatív módszertannal vizsgálták 24 egyetem 45 szabályozó dokumentumát. Az eredmények szerint a dokumentumok többsége a büntető jellegű intézkedéseket jeleníti meg leghangsúlyosabban. Az akadémiai integritás megszegésének bejelentése, kivizsgálása és szankcionálása jóval nagyobb hangsúlyt kapott a dokumentumokban, mint a megelőzés vagy a támogatás. További problémaként jelölik meg az információ és a szabályozás hozzáféréseivel kapcsolatos nehézségeket.

A jelen tanulmány adatgyűjtéséhez hasonlóan Anohina-Naumeca és munkatársai (2018) online elérhető egyetemi szabályozó dokumentumokat vizsgáltak a balti

államokban. Vizsgálatuk eredményeként megállapították, hogy ezek gyakran nem átfogóak és nehezen hozzáférhetőek, ami nehézkessé teszi az etikai normák értelmezését és betartását.

Merkel (2021) kutatása komplex helyzetet mutat be, amellyel az Iowa Egyetem diákjai szembesülnek, mivel az intézmény különböző karain eltérő szabályozások és elvárások érvényesülnek. A szerző az egyetem kilenc karának akadémiaiintegritás-előírásait elemzi, és rávilágít azokra az ellentmondásokra, amelyek a diákok számára bizonytalanságot okozhatnak. A tanulmány szerint ezek a különbségek megnehezítik a szabályok értelmezését és betartását, különösen azoknak a diákoknak, akik több tudományterületen is tanulmányokat folytatnak. Merkel (2021) javasolja az intézményi szabályozók egységesítését, hogy azok világosabbak és könnyebben követhetőek legyenek.

Etikai kérdések a felsőoktatásban – magyar törekvések és kutatások

Magyarországon az utóbbi 10-12 évben néhány magyar publikáció is foglalkozott az akadémiai integritás területéhez tartozó témákkal, elsősorban a plágium és a csalás kérdésével, de a szabályozás kérdése általában ezekben is felmerül.

Horváth (2012) egyetemi oktatókat kérdezett a plágiumról, annak kezeléséről és a lehetséges megoldásokról. A megkérdezettek találkoztak már plágiummal, kritikusan írják le a helyzetet, megemlítve az egyértelmű szabályozás és az írástanítás hiányát, valamint az elnéző hozzáállást. Lehetséges megoldásként a normakövetés lehetővé tételére, a begyakorlásra, plágiumszűrő szoftverek használatára és az írástanítás fontosságára hívták fel a figyelmet. Sörény (2015) szintén e témával foglalkozik, de az egyetemi és főiskolai könyvtárak plagizálások kiszűrésében játszott szerepére fókuszál. Fontosnak tartja az oktatók és könyvtárosok együttműködését a plagizálás megelőzése érdekében.

Csillag és munkatársai (2017) azt vizsgálták, hogy milyen okokat és következményeket azonosítanak a felsőoktatásban az érintettek a csalással kapcsolatban. Bemutatták az oktatói és hallgatói oksági tényezők hasonlóságait és különbségeit, de megoldási javaslatokat a csalás elkerülésére a tanulmányban nem fogalmaztak meg. Barizsné és Kiss (2017) hallgatók csalással kapcsolatos attitűdjeit vizsgálva megállapította, hogy a hallgatók felismerik a csalást, azonban nem ítélik el egyértelműen az etikátlan cselekedeteket, ha pedig igen, ott sem egységes a véleményük abban, hogy mennyire súlyos csalásról van szó. Doró (2018) szintén a csalás súlyosságának megítélését kutatta. Megállapította, hogy a hallgatók elfogadhatónak tartanak súlyos vétségnek ítélt tevékenységeket is, ha az etikus viselkedés bukással vagy pénzbüntetéssel járna, vagy ha időszükében vannak. A kutatás szerint az oktatói magatartás és az egyértelmű szabályozás azok a tényezők, amelyek nagy mértékben befolyásolják a hallgatókat a csalás megítélésében, azonban „a szabályzatok közzététele és általános ismerete nem jelenti azt, hogy ezeket a hallgatók és oktatók jól és egységesen értelmezik” (Doró, 2018. 36.). A szerző kiemeli az egyértelmű szabályozás, az oktatói magatartás, a hallgatói tájékoztatás és a prevenció szerepét. Király és munkatársai (2018) az üzleti felsőoktatás területén térképezték fel a hallgatói csalás szerepét. Megállapították, hogy a hallgatók véleménye alapján a csalás az oktatói kontroll szintjétől is függ, ugyanakkor a diákok kevésbé hajlandók felelősséget vállalni az elkövetett tettekért. A csalás ugyan mindkét csoport szerint társadalmilag elfogadott, de pozitív kontextusba helyezésére már „nem, vagy kevésbé találtak létező legitimációs narratívát” (Király és mtsai, 2018. 37.). A szerzők szerint a csalások visszaszorításához szükség van transzparens és következetes szabályozásra, a megfelelő intézményi keretek létrehozására, mivel az egyértelmű szankciók kihatnak a hallgatói csalásra. Jánvári és munkatársai (2019) szintén rámutattak arra, hogy az oktatói magatartás befolyásolhatja a hallgatók etikus magatartását. Megállapították, hogy a tanári lelkesedés vagy annak

hiánya befolyásolja a hallgatók motivációját a csalásra, valamint, hogy a diákok alapvető pszichológiai szükségleteinek kielégítettsége, illetve frusztrációja akár önmagában, akár az amotiváción keresztül szintén kihat a csalásra. Megoldásként a hallgatóknak adott intervenció és a diákok alapvető pszichológiai szükségleteinek kielégítése mellett a tanárok lelkesedésének növelését eredményező technikák kidolgozását javasolják (Jánvári és mtsai, 2019). Orosz és munkatársai (2012) a csalás és a versengés összefüggését vizsgálták a felsőoktatásban. Korábbi kutatásokra kitérve megállapították, hogy az etikai kódexek meglétének szerepe lehet a tisztességtelen viselkedés megelőzésében, illetve megakadályozásában. Azonban arra az eredményre jutottak, hogy nincs szignifikáns különbség az etikai kódexet korábban olvasó és nem olvasó diákok között sem a csalás elfogadásában, sem annak elkövetési gyakoriságában. Az eredmények alapján úgy vélik, hogy a felsőoktatási intézményeknek érdemes etikai kódexeket kidolgozni és a hallgatókkal megismertetni (Orosz és mtsai, 2012).

Mezey Barna, a rektori konferencia korábbi elnöke szerint (2014) az etikai kérdések szabályozását tekintve a felsőoktatási intézmények egyetértének abban, hogy csak etikai kódexekkel nehéz elérni az etikust, illetve megelőzni az etikátlan magatartásokat. Az etikai problémák között első helyen említi a plágium kérdését, amelyben a felsőoktatási intézmények képviselői szigorúbb szabályozást tartanak szükségesnek. Megállapítja, hogy a digitalizált világban az etikai kódexekben megjelenő alapfogalmak másként definiálhatók, más jelentéssel bírhatnak, így az új keretek között jelentősebb szerep jut az intézményeknek, az oktatóknak és a kutatóknak. Az etikai kódexek kérdése komplex téma, és a szabályozásban az egyik legnagyobb problémát a heterogenitás jelenti. Ezért felveti, hogy a rektori konferencia kezdeményezze egy egységes felsőoktatási etikai kódex megalkotását (Mezey, 2014).

Csillag és munkatársai (2020) egy magyar gazdaságtudományi képzést folytató egyetem (BGE) etikai kódexének fejlesztési folyamatát mutatták be, azzal a szándékkal is, hogy inspiráljanak más intézményeket. Áttekintették az összes magyarországi felsőoktatási, valamint a Financial Times Masters in Management 2017-es rangsorában szereplő első 50 nemzetközi üzleti képzést folytató intézmény etikai kódexét, melyek elemzésekor 11 témát és 197 altémát azonosítottak. Ezeket viszonyítási pontként és példaként hasznosították a fejlesztési folyamatban, amelybe bevonták az oktatókat, a nem oktató munkatársakat, valamint a hallgatókat is. A folyamat eredményeként született meg a BGE Etikai Kódexe, valamint az etikai program további fontos elemei is (Csillag és mtsai, 2020).

Az akadémiai integritást tárgyaló szakirodalom jelentős része az akadémiai integritás megsértésének különböző formáival és ennek következményeivel foglalkozik, azonban az etikai elvárásokat kodifikáló dokumentumok elemzése is fontos területet képvisel. A tanulmányok felhívják a figyelmet azokra a hiányosságokra, amelyek nehezé teszik a diákok számára az elvárások betartását. Ilyen például az egységes elvárások hiánya, a szabályozó dokumentumok szövegének nehéz érthetősége és a hozzáférhetőséghez kapcsolódó problémák, továbbá a büntető megközelítés a támogató hozzáállás helyett. A Bretag és munkatársai (2011) által javasolt öt kulcsfontosságú elem integrálása elengedhetetlen a felsőoktatási intézmények etikai kódexeinek hatékonyságához, mely nem csupán a szabályok betartását segíti elő, hanem az akadémiai közösség etikai normáinak megszilárdítását és a tudományos munka integritását is erősíti.

A kutatás

Célok és kutatási kérdések

Míg számos kutatás összpontosít az etikátlan viselkedés, főként a plágium különböző formáira és okaira, az etikai elvárásokat világosan és érthetően megfogalmazó dokumentumok formai és tartalmi sajátosságai kevesebb figyelmet kapnak. Ez a kutatás a gazdaságtudományi képzést nyújtó felsőoktatási intézmények etikai kódexeinek irányelveit, javaslatait és szankcióit helyezi vizsgálat alá. Az eredményeket Bretag és munkatársai (2011) által kifejlesztett modell segítségével kívánjuk értelmezni. A kutatás célja, hogy elősegítse egy olyan felsőoktatási kultúra kialakulását, amely ellentmond az „a cél szentesíti az eszközt” típusú attitűdnek, és nem támogatja az „a munkahelyen az a helyes, amit a felettesed akar tőled” (Jackall, 1988. 109.) elvet. Ezáltal a kutatás hozzájárul az etikus magatartás alapelveinek megszilárdításához mind az oktatásban, mind a későbbi munka kontextusában.

A fentiekre építve a kutatás fő fókuszát a gazdasági felsőoktatási etikai szabályozó dokumentumok formai és tartalmi jellemzői képezik. A vizsgálatot a következő kutatási kérdések irányítják, melyek indirekt módon kapcsolódnak a Bretag és munkatársai (2011) által követendő példaként felállított modell egyes komponenseihez:

Milyen jellemzőkkel rendelkeznek az etikai szabályozó dokumentumok a formát és felépítést illetően?

Mely témakörök szerepelnek a dokumentumok tartalmában?

Milyen sajátosságok jellemzik a dokumentumok nyelvezetét?

Mennyire egyértelmű az etikai elvárások megfogalmazása?

Módszerek

A fent megfogalmazott kutatási kérdésekre a tanulmány kvalitatív módszerekkel keres választ. A kutatásban azon felsőoktatási intézmények magyar nyelvű dokumentumait elemeztük, amelyek a felvi.hu szaktereső adatbázisában szerepelnek, és gazdaságtudományok képzési területen alapképzést hirdettek meg a 2021/2022-es tanévre. A további képzéstípusokat figyelmen kívül hagytuk, mivel a kutatás egyetemi szintű gazdaságtudományi tanulmányokat kívánt vizsgálni, és ezen a szinten alapképzésen érintett a legnagyobb számú populáció. Vizsgálatunkban szerepelnek azok a felsőoktatási intézmények is, amelyek a gazdaságtudományi képzésen kívül más képzéseket is hirdetnek.

A kiválasztott felsőoktatási intézmények és az elemzésre került dokumentumok

A felvi.hu szaktereső adatai alapján összesen 29 egyetem, illetve főiskola indít gazdaságtudományok területén alapképzést. Az intézmények honlapjainak felkeresése és a dokumentumok mentése 2021. július 22-én és 27-én történt. A felkeresett weboldalak közül 20 felsőoktatási intézmény honlapján volt Etikai Kódex elérhető. Ezen anyagok mellett még három intézmény rendelkezik egyéb, etikai kérdéseket szabályozó dokumentumokkal. A vizsgálat során csak az etikai kódexet és szabályzatokat vettük figyelembe, és a továbbiakban a dokumentumokra történő általános utalásban csak a „kódex” elnevezést használjuk, valamint az intézményekre a felvi.hu oldalon megadott rövidítésekkel utalunk.

Az adatelemzés módja

A kvalitatív kutatási módszertan segítségével végzett elemzés során az etikai kódexek szövegeit vizsgáltuk. A kutatás során a megalapozott elmélet (*grounded theory*) elveit alkalmazva végeztük el az adatok kvalitatív tartalomelemzését, amely során a dokumentumok tartalmi jellemzőit elemeztük. Emellett kvantitatív tartalomelemzést is végeztünk, amely segítségével azonosítottuk a leggyakrabban előforduló kulcsszavakat és témákat. Az elemzés során iteratív módszert alkalmaztunk, amely magában foglalta az adatokhoz való többszöri visszatérést. Ez a folyamat új kérdések felvetésével, rejtett kapcsolatok felfedezésével és bonyolultabb megértések kialakításával jár együtt, ami egyre mélyebb betekintést nyújt az anyagba (Berkowitz, 1997). Az elemzési kategóriák kialakítása az adatok induktív elemzésén alapult. Az adatokból kiindulva, előzetes hipotézisek nélkül dolgoztunk a tartalom mélyreható értelmezése révén. Ez az induktív megközelítés képezi a kvalitatív elemzés alapját, amint azt Strauss és Corbin (1998) is megjegyzi. Az elemek nem előre meghatározott keretek szerint jelennek meg, hanem az adatok sajátosságaiból természetes módon alakulnak ki, így biztosítva az elemzés során a valódi jelentéstartalmak és kapcsolatok felfedezését (Patton, 2002). Az adatfeldolgozás lépéseiben az adatgyűjtés után egy előzetes kvantitatív elemzést végeztünk a leggyakoribb kifejezések azonosítására, amit a kvalitatív elemzés követett, ahol a kategóriák és alkategóriák kialakítása történt. Az adatok, illetve a kódolt szövegrészek kategóriaalapú elemzése és az eredmények értelmezése az alkalmazott modell mentén összhangban van a kvalitatív tartalomelemzési módszerekkel (Sántha, 2022). Ezen elemzési technikák lehetővé teszik, hogy a szöveges adatokból strukturált, értelmezhető és megbízható információkat nyerjünk.

Elemzésünkhöz a VERBI cég MAXQDA (VERBI Software, 2021) szoftverének 2022-es változatát használtuk, amely szövegelemzési funkciói révén lehetővé teszi az adatbázisban szereplő nagy mennyiségű szöveg kulcsfontosságú témáinak azonosítását és elemzését. A szoftver kvantitatív és kvalitatív megközelítést egyaránt támogat, ami elősegíti az adatok rendszerezését, összegzését és az eredmények értékelését.

Az adatelemzésben, amely a kutatás feltáró jellege miatt mindössze az etikai kódexek vizsgálatára irányult, és nem törekedett a kategóriák közötti specifikus kapcsolatok azonosítására, a Code Frequency Analysis (Kód Gyakoriság Analízis), a Code Matrix Browser (Kód Mátrix Böngésző), valamint a Lexical Search (Lexikai Keresés) eszközök kiemelkedő szerepet játszottak. A Code Frequency Analysis kvantitatív módon ábrázolta a témák előfordulásának gyakoriságát, amellyel meghatározásra kerültek a leggyakrabban előforduló témák. Ez a lépés alapvető fontosságú volt a további elemzés szempontjából prioritást élvező területek azonosításához. A Code Matrix Browser átfogó képet nyújtott arról, hogy a témák milyen eloszlásban fordultak elő az adatbázisban. Ezek az eszközök készítették el az etikai kódexek tematikus „térképét” anélkül, hogy a kategóriák közötti kapcsolatok meghatározása kiemelt hangsúlyt kapott volna. A Lexical Search (Lexikai Keresés) eszköz lehetővé tette specifikus szavak vagy kifejezések gyors keresését az adathalmazban, ezzel elősegítve a releváns szövegrészek azonosítását és a témákhoz való hozzárendelését. Ugyanakkor a gépi lexikai kereséssel kapott eredmények feldolgozása jóval nagyobb figyelmet igényel, mint a két korábban említett eszköz segítségével nyert eredmények interpretálása.

A kódrendszerben (Code System) összesen 5 kategória szerepel, amelyek alá több kódot rendeltünk. A kódok szövegrészekhez rendelt címkék, amelyek segítettek az adatok tematikus elemzését. A 26 dokumentumban összesen 1925 szövegrészt kódoltunk. A kategóriák, mint például a „korrupció elleni rendelkezések” vagy az „összeférhetlenség”, az etikai irányelvek szélesebb spektrumát fedik le. A kategóriák alá kódolt

egységek, mint például a „sajtó” vagy a „jogorvoslat”, specifikusabb részterületeket céloznak meg, és a szélesebb témakörökön belül különféle szűkebb aspektusokat emelnek ki. Specifikus példák a kódok közül a „szellemi tulajdon védelme” vagy a „személyes adatok védelme”, amelyek pontosabban jellemzik a kategóriák alatti részterületeket. A kódolás során memókat is alkalmaztunk. A memók a kódrendszer fontos részei, amelyek a kódokhoz kapcsolódóan további magyarázatokat és kontextuális információkat tartalmaznak. A memók segítették a kutatási folyamat dokumentálását, valamint megkönnyítették az adatok átlátható és reprodukálható elemzését.

A vizsgálat eredményei

Formai sajátosságok

Az etikai szabályozó dokumentumok közül 18 az Etikai Kódex és kettő az Etikai Szabályzat címet kapta. A leghosszabb a BGE Etikai Kódexe, amely 21 oldalt tesz ki, azonban ebben a dokumentumban ábrák és képek is megjelennek. Majdnem ilyen terjedelmű a Debreceni Egyetem (DE) Etikai Kódexe 20 számozott oldallal, amelyek közül 19 oldal tartalmazza a törzsszöveget. Közel ilyen hosszúságú a BME, az OE és a SZIE Etikai Kódexe 18, 16 és 17 oldal törzsszöveggel. A többi dokumentum törzsszövegének terjedelme négy és 15 oldal közé esik.

A 20 etikai kódex szinte mindegyike az ezen anyagokra jellemző paragrafusokba és/vagy pontokba szedve fogalmazza meg az elvárásokat. Kivételt jelent a BGE Etikai Kódexe, amely a fent jelzett ábrák, képek használata mellett az egyes értékeket, témákat kérdés-felelet formában is tárgyalja, valamint bizonyos fogalmak értelmezését is megadja a kódex végén. Hét etikai kódex (DE, DUE, ELTE, KRE, METU, OE, SZTE) tartalmazott preambulomot, amelyekben általában a célok, az ezzel kapcsolatos küldetés, valamint egyetemes értékekre történő hivatkozás kapott helyet. A kódexek hét kivételtől eltekintve (DE, EKF, ELTE, KRE, PE, PTE KTK, SZTE) tartalomjegyzéket is tartalmaznak. A kódexek mindegyike külön pontban vagy paragrafusban feltünteti, hogy a dokumentum hatálya kire és mire terjed ki, illetve kire vonatkozó normákat, jogokat stb. fogalmaz meg. Az egyes dokumentumok általában tartalmaznak külön oktatókra, hallgatókra és egyéb munkatársakra vonatkozó szeparált szakaszokat. 11 kódex foglalkozik külön (al)ponthoz a nem oktató munkatársakkal, az intézményt képviselő alkalmazottakkal szembeni etikai normákkal. A vezetőkkel, döntéshozó testületekkel kapcsolatos elvárások 17 kódexben olvashatók, míg külön pontként 15 dokumentumban fogalmazzák meg az oktatókra vonatkozó szabályozásokat. 13 dokumentumban jelennek meg külön a hallgatók jogai, kötelességei, illetve a rájuk vonatkozó etikai normák, a többi kódex nem különíti el, együtt tárgyalja ezeket a szerepköröket.

A leggyakrabban megjelenő témák

Ebben a részben röviden bemutatjuk az egyes fogalmak megjelenését, a nem szó szerinti említés során alkalmazott definícióinkat, valamint minden kategóriánál idézünk egy releváns példát a dokumentumokból. Az eredményekben az etikus magatartásnak és a jóhiszeműség elvének megfelelően bizonyos szövegrészeket szándékosan nem mutatunk be részletesen, mivel sajnálatos módon megfigyelhető volt, hogy az egyes etikai szabályozó dokumentumok szó szerinti átfedéseket, egyezéseket tartalmaznak, amelyek nem indokolhatóak minden esetben az azonos tartalmi vonatkozással. Az első elfogadás és a módosítások dátumai alapján nem deríthető ki pontosan, hogy mely intézmények jelentik

az eredeti forrásokat, amelyekből a többi dokumentumban átvették a megfogalmazást, és nem jelenthető ki egyértelműen, hogy mely intézmények vettek át szövegrészeket mások által megírt és összeállított dokumentumokból.

Összeférhetetlenség

Amennyiben a fogalom a dokumentumokban nem szó szerint jelent meg, a vizsgálat során azt a következőképpen értelmeztük: az objektivitás és pártatlanság elvének követése, valamint az intézményi érdekek egyéni érdekek elé helyezése. Az összeférhetetlenséget, amely a Bretag és munkatársai (2011) által alkotott modell harmadik komponenséhez (felelősség) tartozik, a dokumentumok több helyen is megemlítik, részletesebben leírva, hogy mely helyzetekre és kikre vonatkoznak ezek a szabályok, illetve, hogy hogyan lehet a fennálló összeférhetlenséget megszüntetni. A BME Etikai Kódexe például az oktatók összeférhetlenségét több alponthan is megadja:

„6.1.8. Úgy járjon el, hogy elkerülje vagy feloldja az összeférhetlenséget jelentő helyzeteket. Ne vállaljon el olyan munkát, mely ilyen helyzetet idéz elő.

- a) Összeférhetlenség áll fenn, ha az oktató vele rokoni, baráti, esetleg vele ellentétben álló hallgatót vizsgáztat.
- b) Összeférhetlenség áll fenn, ha valaki külső funkciója vagy több megbízása révén saját megbízója, főnöke lesz.
- c) Összeférhetlenség áll fenn, ha valaki saját hallgatóját vagy tanszéke (tanszéke kurzusának) hallgatóját külön pénzért oktatja.
- d) Összeférhetlenséget jelent, ha főnöknek beosztottjával, oktatónak hallgatójával kialakult párkapcsolata esetén a korábbi alá-, fölrendeltség megmarad.” (BME, 14. oldal)

A nagyszámú említés, valamint a viszonylag részletes leírások is arra utalnak, hogy az intézmények fontosnak tartják és igyekeznek megfelelő módon szabályozni a területet.

Csalás és korrupció

A „csalást”, illetve a „nem megengedett eszközök használatát” a modell második komponensének (megközelítés) területéhez soroltuk. A fogalmak és ezek etikátlan magatartásként történő azonosítása a kódexek szinte mindegyikében szerepelnek, de több helyen abban a megfogalmazásban, hogy „csak a megengedett eszközöket” használja. A dokumentumok nem mindegyike határozza meg, hogy mit tartanak megengedett, illetve nem megengedett eszköznek, valamint csalásnak, azonban több kódex is tartalmaz konkrétabb megjelölést a nem megengedett eszközökre. Például a BME az 5.2.1 pontban (11. oldal), valamint a Debreceni Egyetem a kódex második részének 1-2 pontjában (9. oldal) részletesen leírja a számonkéréseken, vizsgákon történő nem megengedett eszközhasználatot is, az EDUTUS az 1. sz. mellékletben (7. oldal), külön táblázatban szemlélteti, hogy milyen tevékenységért milyen szankció, illetve osztályzat várható. A megengedett eszközök használatát mint követendő példát összesen 5 dokumentumban (DE, GDF, ME, METU, SE) említik, például:

„(2) A hallgató a társai munkáját, szakmai előmenetelét tisztességes, megengedett eszközökkel segítse.” (SE, 10. oldal)

A korrupció inkább a modell harmadik komponenséhez (felelősség) kapcsolható. A fogalom nem szó szerinti említése esetén azt „anyagi vagy más szolgáltatások elfogadása

jogtalan előnyök biztosítása érdekében” leírással definiáltuk, és az erre vonatkozó részt vettük figyelembe. Megállapítható volt, hogy a korrupció tilalma szintén fontos terület a szabályozó dokumentumokban, vannak, amelyek külön paragrafusban foglalkoznak a témával, például a Dunaújvárosi Egyetem, ahol a 9. § a *Korrupció elleni rendelkezések, tisztesség* címet kapta. Más dokumentumok nem így említik a tevékenységet, viszont jól beazonosíthatóan erre vonatkoztatva írnak le eseteket, ahogyan azt az alábbi példa is mutatja:

„14. Előnyök szerzése érdekében felajánlott anyagi vagy más egyéb szolgáltatást, juttatást vissza kell utasítani. Jogtalan előny felajánlása, nyújtása vagy elfogadása morálisan is súlyosan elítélendő. Etikai követelmény elkerülni minden olyan helyzetet, amelyben jogtalan előny kérésének, illetve nyújtásának ténye vagy gyanúja felmerülhet.” (DE, 4. oldal)

Az eredmény arra utal, hogy a dokumentumokban releváns témaként megjelenő csalás és a (nem) megengedett eszközök használatának szabályozása kiemelt fontosságú az intézmények számára. A korrupció szabályozása ugyan kevésbé gyakori a kódexekben, de tiltását, és így az ehhez kapcsolódó etikus magatartást az adott intézmények szintén relevánsnak tartják.

Tisztelet

Az elvárásokon belül fontos tartalmi része az egyes dokumentumoknak a tisztelet kifejezése is, amely szintén a harmadik komponenshez sorolható érték. Ez a kódexekben az emberi méltóságra, a személyiségi jogokra, a kutatás alapelveire, az alkotói szabadságra, valamint a dokumentumban megfogalmazott értékekre egyaránt vonatkozik:

„(2) Az etikus magatartás alapelve előírja, hogy az Etikai Kódex hatálya alá eső személyek feleljenek meg az alábbi elvárásoknak:

- a) mindenkor tartsák tiszteletben önmaguk és mások emberi méltóságát;
- b) a mások iránti tisztelettel nyilvánítsák ki véleményüket, illetve a saját tevékenységükre vonatkozó véleménynyilvánítást fogadják nyitottsággal; [...]" (OE, 5. oldal)

A fogalom viszonylag gyakori említéséből arra lehet következtetni, hogy az intézmények az általános etikai alapelveket is igyekeznek beépíteni az általuk képviselt és elvárt értékekbe.

Plágium

Egyértelműen a modell második komponensként (megközelítés) azonosítható a plágium fogalma, amelyet a dokumentumok nagy része tartalmaz, bár nem mindig konkrétan ezzel a kifejezéssel megadva. A plágium tiltása mellett a kódexek kitérnek a helyes idézés, hivatkozás, forrásmegjelölés fontosságára, és elsősorban az idézési és hivatkozási szabályok betartására hívják fel a figyelmet. Az egyes elemek ezen kategóriához rendelésekor ezért figyelembe vettük még azon megfogalmazásokat is, amelyek a forrásmegjelölésre, az idézésre, hivatkozásra és mások gondolatának átvételére vonatkoznak. Több olyan dokumentum is van, amely általános tilalmat fogalmaz meg, tiltja mások gondolatainak, szövegének átvételét és sajátként történő feltüntetését (például SE 3. oldal és SZTE, 2. oldal). Míg például a METU dokumentuma (METU, 10. oldal, 15., 16. és 11. oldal, 9. pont) külön foglalkozik az oktatók és a hallgatók részéről is a hivatkozások kérdésével,

érdekes módon az oktatók számára sokkal részletesebb leírást tartalmazva, addig a BME Etikai Kódexében a hallgatókra vonatkozó bejegyzések sokkal részletesebbek:

- „5.2.3. Munkája során saját kutatási eredményeit közölje, az idegen forrásokat az elvárásoknak megfelelő formában és annak szabályai szerint jelölje meg, az idézetek, források helyét pontosan adja meg. A hallgatónak a munkájához felhasznált forrást meg kell jelölni, ha
- valaki más írott vagy szóbeli közleményéből akár csak egy rövid részt is szó szerint idéz.
 - Valaki más írott vagy szóbeli közleményéből szabadon összefoglalva idéz, parafrazál.
 - Valaki más valamely gondolatát, véleményét, elméletét (modelljét stb.) felhasználja.
 - Valaki más által megállapított tény, statisztikai adatot vagy illusztrációt felhasznál.
- a) Ha a hallgató eredményeket valódi személyes munka nélkül állít elő, vagy saját, vagy valaki más munkájának eredményeit meghamisítja; írott vagy szóbeli megnyilatkozásaiban bárki más gondolatát, állítását vagy azok megfogalmazását felhasználva a forrás feltüntetését – az oktató által megkívánt vagy az adott szakterület publikációs szokásainak megfelelő formában – elmulasztja, és így azt a sajátjának tünteti fel, a becsületes és tisztességes szakmai tevékenységre vonatkozó normát szegi meg, és plágiumot követ el.
- b) Etikai vétség, ha valakinek tudomására jut egy plágium elkövetése, és nem kísérli meg a tisztázást, szükség esetén az etikai eljárás megindítását.” (BME, 12. oldal)

Figyelemreméltó eredménynek tekinthető, hogy a plágium, illetve a helyes idézés, hivatkozás említése szinte egyenlő arányban fordul elő az egyes dokumentumokban. Ez azt mutatja, hogy az intézmények egy része inkább a negatív fogalmazást és a tiltást, míg másik része a pozitív megerősítést és a helyes gyakorlat terjesztését preferálja, azaz eltérően ítéli meg a terület megközelítését. További kérdéseket vehet fel a hallgatóknak, illetve oktatóknak szóló leírások részletessége között érzékelhető eltérés.

További gyakori altémák

A továbbiakban azokat az elemeket mutatjuk be, amelyek a Bretag és munkatársai (2011) által meghatározott második, harmadik és negyedik komponenshez kapcsolódnak.

Kutatásra vonatkozó elvárások

A második komponenshez (megközelítés), azaz a tudományos integritás értékeinek képviselése és közvetítése területhez illeszkedő elemeket a Kutatásra vonatkozó elvárások kóddal jelöltük. A kategóriát további alkategóriákra bontottuk, ide soroltuk többek között a már korábban részletesen bemutatott témák közül a források felhasználását, a plagizálást és a hivatkozásokra vonatkozó elemeket is. Megjelennek még itt a publikációkkal kapcsolatos követelmények is, melyeknél öt esetben (DUE, EKE, ELTE, SE, SZTE) az intézmény feltüntetésére, általános kutatásetikai szabályok, pl. közlési jog betartására, szerzői jogok figyelembevételére stb. (DE, EKE), valamint a redundáns publikációk kerülésére (DE) hívják fel a figyelmet.

Az eredmény megerősíti, hogy az intézmények prioritásként kezelik a tudományos integritás fenntartását, és aktívan törekednek annak transzparens szabályozására.

Véleménynyilvánítás szabadsága

A harmadik komponens (felelősség), azaz a hallgatókra, az oktatókra és az adminisztratív személyzetre vonatkozó elvárások és kötelezettségek egyértelmű meghatározásának témaköréhez tartozóként azonosítottuk a Véleménynyilvánítás szabadsága kóddal jelölt elemeket.

A kategórián belül alkódot kaptak a véleménynyilvánítás szabadságáról, illetve annak formájáról szóló bejegyzések, amelyekben azonban más értékek, például az emberi méltóság, az egyenlő bánásmód, a kutatás szabadsága és további pozitív példák is megjelennek:

„Az Egyetem elkötelezett

- a véleménynyilvánítás, a tanulás, az oktatás, a kutatás szabadsága és
- az emberi méltóság tisztelete, az egyenlő bánásmód követelményének betartása, a hátrányos megkülönböztetés tilalma iránt.” (ELTE, 2. oldal)

A véleménynyilvánítás szabadságához tartozó politikai állásfoglalással kapcsolatban hasonlóak az elvárások az etikai kódexekben, szabályzatokban. A szövegrészeket áttekintve megállapítható volt, hogy a legtöbb dokumentum nem tiltja a politikai elköteleződést, de leszögezi, hogy az intézményen belül nem politizálhatnak az egyetem, főiskola polgárai:

„Az oktató a tanórákat nem használhatja fel politikai meggyőződésének népszerűsítésére, saját vagy érdekeltségi körébe tartozó cégek reklámozására.” (EDUTUS, 4. oldal)

Ebbe a kódkategóriába tartozik még, hogy több dokumentumban is tiltják a vallási, politikai alapon történő megkülönböztetést, például:

„2. Az Egyetem polgára

- a) tevékenységét, magatartását meghatározó döntéseiben törekedjék a tárgyilagos megítélésre. Kerülje el döntései meghozatala során, a korábbi ismeretségen alapuló, indokolatlanul előnyös vagy hátrányos elbírálást, valamint a faji, etnikai, vallási, politikai és nemi alapon történő megkülönböztetést.” (METU, 5. oldal)

Az eredmények arra utalnak, hogy az intézmények tiszteletben tartják a különböző említett szabadságjogokat, ugyanakkor határokat szabnak az egyes jogok (pl. politikai állásfoglalás) gyakorlásának.

Hallgatói jogok és köteleességek

Szintén a harmadik komponenshez soroltuk a Hallgatói jogok és köteleességek kód elemeit, amelyekkel a dokumentumok kiemelten foglalkoznak. Ezen belül további alterületek is megjelennek, például a már korábban tárgyalt megengedett eszközök használata és a források megjelölése, de ehhez kapcsolódik még a tisztességes, becsületes szakmai tevékenység, az oktatói munka korrekt véleményezése, valamint a ruházat említése is:

„5.2.1 [...] b) Etikai vétség az egyetemen tanultak rosszindulatú felhasználása. Ilyen például számítógépes vírusok írása, jogosulatlan behatolás mások számítógépébe,

szakmailag nem biztonságosnak tartott megoldások alkalmazása tervezésben stb.” (BME, 11. oldal)

„14. Véleménynyilvánítások, így különösen az oktatók hallgatói véleményezése során a hallgató köteles korrekt, megfontolt, tárgyilagos válaszadásra.” (DE, 10. oldal)

„(1) A hallgatótól etikai alapon is elvárható, hogy az előírt foglalkozásokon, számonkéréseken – lehetőség szerint – felkészülten, az alkalomhoz illő ruházatban jelenjen meg.” (ME, 11. oldal)

Pozitív eredménynek tekinthető, hogy a hallgatókkal szemben megfogalmazott elvárások részletekre is kitérnek, ami segítséget jelenthet a diákoknak a szabályok értelmezésében.

Etikai bizottság és etikai vétségek kezelése

A negyedik tényezőhöz, a teljességhez kapcsolódónak ítéltük az Etikai bizottság és etikai vétségek kezelése kód elemeit. Ugyan a kódexekben általában nincsenek minden részletre kiterjedő magyarázatok a legfontosabb fogalmakra, elvárásokra és eljárásokra, de 19 dokumentumban jelenik meg külön pontban vagy paragrafusban az Etikai Bizottság. Az etikai vétségek kezelésére, vizsgálatára kijelölt intézményi testület csak egy kódexben (GDF) kapott más elnevezést: Esélyegyenlőségi Bizottságként szerepel. A bizottságok munkamenete és az etikai normák megsértése esetén kiszabható büntetések, szankciók nincsenek minden dokumentumban részletezve, de a testületek a vétségek súlyosságát mérlegelve javasolhatnak szankciókat, amelyek általában az etikai elmarasztalástól a honlapon történő nyilvánosságra hozatalon, az írásbeli figyelmeztetésen, fegyelmi eljárás elindításán át a jogi eljárás indítására tett javaslatig terjednek.

A fentiek arra utalnak, hogy az intézmények mindegyike elengedhetetlennek tartja az etikai vétségek kezelésére felállított testületet, és igyekeznek a testületről és annak munkájáról a kódexekben tájékoztatást adni.

Összeségében megállapítható, hogy a dokumentumok nagy vonalakban illeszkednek a példaértékűnek tartott modellhez, de nem fedik le teljesen annak minden komponensét. Az eredmények alapján a kutatási kérdésekre az alábbi válaszok adhatók:

Milyen jellemzőkkel rendelkeznek az etikai szabályozó dokumentumok a formát és felépítést illetően?

A dokumentumok két kivételtől eltekintve az Etikai Kódex elnevezést kapták, terjedelmükben azonban nagyobb különbség figyelhető meg: a legrövidebb négy, a leghosszabb 21 oldal. Formájuk és felépítésük általában követi a szabályzatokra jellemző struktúrát, paragrafusokban, pontokban tartalmazza az egyes témaköröket, kivéve a BGE Kódexét, mely ebből a szempontból (is) újszerűnek tekinthető. Tartalomjegyzék kb. kétharmadukban szerepel, azonban mindegyik feltünteti, hogy mire és kire terjed ki a dokumentum hatálya. A dokumentumok tartalmazznak hallgatókra, oktatókra, vezetőkre és egyéb munkatársakra vonatkozó normákat, amelyek nem minden esetben különülnek el egymástól, illetve kapnak egyforma hangsúlyt.

Mely témakörök szerepelnek a dokumentumok tartalmában?

A kódexekben általános etikai alapelvek, kutatás- és tudományetikai kérdések, a dokumentum hatálya alá tartozó személyekre vonatkozó elvárások és kötelezettségek is megjelennek. Hangsúlyos témának tekinthető az összeférhetetlenség, korrupció, csalás,

plágium, tisztelet, a kutatásra vonatkozó elvárások, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a (hallgatói) jogok és kötelességek. Ezek a témák összhangban állnak a Bretag és munkatársai (2011) által meghatározott három komponenssel: a megközelítéssel, a felelősséggel és a teljességgel. Utóbbi komponens összes eleme sajnos nem azonosítható minden dokumentumban, azonban az idetartozó eljárásokat lefolytató, az etikai vétségek kezelésére, vizsgálatára kijelölt intézményi testület minden kódexben megjelenik.

Milyen sajátosságok jellemzik a dokumentumok nyelvezetét?

A dokumentumok nyelvezetét tekintve megállapítható, hogy az etikus magatartás elemei pozitív és negatív megfogalmazásban is megjelennek, azonban sokszor mindössze általánosságokat, elvont fogalmakat tartalmaznak, amelyek nem könnyítik meg a megértést, és így valószínűleg az akadémiai integritás kialakulását is kevésbé segítik. Néhány dokumentumban előfordulnak, de többségében hiányoznak a kódexekből konkrétan megfogalmazott definíciók bizonyos fogalmaknál, például a „megengedett”, illetve „nem megengedett eszközök” esetén, azonban általános etikai témáknál, mint például az összeférhetetlenség, már találkozhatunk részletesebb leírással is. A fogalmak nem szó szerinti szerepeltetése, körülírása nem könnyíti meg minden esetben az értelmezést, azonban egyes kifejezések szó szerinti, egyéb értelmezés nélküli szerepeltetése sem jelenti mindenkor a könnyebb érthetőséget. Így a modell első komponensének elemeiből az érthetőség nem valósul meg teljes egészében.

Mennyire egyértelmű az etikai elvárások megfogalmazása?

Szorosan kapcsolódik az érthetőséghez az egyértelműség, amely a modell negyedik komponensében szerepel. A kódexek többségének megfogalmazása inkább a jogszabályok nyelvezetére hasonlít, ezt formailag a paragrafusokban és/vagy pontokban történő felépítés is támogathatja, amely első pillantásra a jogi szabályozásokra jellemző megfogalmazás érzetét keltheti az olvasóban. Egyes kiemelkedően fontos elemeket, mint például a plágium tiltását, a csalás és korrupció elutasítását és szankciókat a dokumentumok azonban egyértelműen fogalmazzák meg. Ugyanakkor a dokumentumok többsége elsősorban sematikus leírásokat és csak általános irányadást tartalmaz az etikus magatartásra vonatkozóan, a követendő, helyes magatartást, viselkedést kiemelik, de konkrét, az absztrakt fogalmak megértését segítő leírással többségükben nem rendelkeznek. Kivételt jelent a BGE Etikai kódexe, amely mind formájában és felépítésében, mind megfogalmazásában eltér a hagyományos gyakorlattól: egyedi helyzetekre vonatkozó kérdésekre ad megoldást kínáló válaszokat. Általánosságban megállapítható, hogy a modell negyedik komponense szintén nem azonosítható teljes mértékben a dokumentumokban.

Szorosan kapcsolódik az érthetőséghez az egyértelműség, amely a modell negyedik komponensében szerepel. A kódexek többségének megfogalmazása inkább a jogszabályok nyelvezetére hasonlít, ezt formailag a paragrafusokban és/vagy pontokban történő felépítés is támogathatja, amely első pillantásra a jogi szabályozásokra jellemző megfogalmazás érzetét keltheti az olvasóban. Egyes kiemelkedően fontos elemeket, mint például a plágium tiltását, a csalás és korrupció elutasítását és szankciókat a dokumentumok azonban egyértelműen fogalmazzák meg.

Összegzés

E kutatás közvetlen célja az volt, hogy megvizsgálja a gazdaságtudományi képzést kínáló felsőoktatási intézmények etikai kódexeiben megfogalmazott irányelveket, javaslatokat és szankciókat, valamint összehasonlítsa az eredményeket a Bretag és munkatársai (2011) által megalkotott, mintaszerűnek tartott modell komponenseivel.

Az etikus magatartás leírásainál megfigyelhető volt, hogy sokszor általánosságban, elvont fogalmakat megadva fogalmaznak a dokumentumok, ami valószínűleg kevésbé segíti a hallgatókat az akadémiai integritás megértésében és az etikus magatartás elsajátításában. A javasolt modell első (érthetőség és elérhetőség) és negyedik (teljesség) komponensének megfelelően célszerű lenne konkrétumokat is megadni, bizonyos esetekben szemléltető példákat is bemutatni, vagy egyes fogalmakat megmagyarázni, ahogyan az például a BGE Etikai Kódexében is megtörténik.

A vizsgált dokumentumokban a modell harmadik komponensének (felelősség) több eleme (elvárások, kötelezettségek) is megjelenik. Többnyire részletes irányelvek, tilalmak olvashatók az oktatókra és más munkatársakra, vezetőkre vonatkozóan, ugyanakkor a hallgatókkal szembeni elvárások nem kapnak minden dokumentumban hasonló hangsúlyt, nem szerepelnek külön pontként vagy paragrafusként. Amennyiben az intézmények célja az, hogy diákjaikat az etikus magatartásra ösztönözzék, érdemes lenne minden, a hallgatókkal kapcsolatos elvárást külön megfogalmazni, mégpedig részletesen, közérthetően, akár példákkal alátámasztva és a támogatási lehetőségeket is megjelenítve, hogy a modell minden komponensének és azok minden elemének megfeleljenek.

A kódexek, szabályzatok mindegyike tartalmaz az etikai vétségek kezelésére felállított testületről, Etikai Bizottságról szóló részeket. Ez azt mutatja, hogy az intézmények felkészültek az etikai problémák kezelésére és belső keretek között, de szüksége esetén és a vétség súlyából adódóan akár megfelelő jogi eljárások kezdeményezésével is próbálják ezeket orvosolni. Ezzel a modell negyedik komponensének (teljesség) egy részét (eljárások) jelenítik meg.

Nemzetközi összehasonlításban az elemzés eredményei arra mutatnak rá, hogy a vizsgált dokumentumokban szerepelnek a Bretag és munkatársai (2011) által felállított modell komponensei, de az egyes kódexek még nem tekinthetők mintaszerűnek. Az öt komponensből négy: (1) érthetőség és elérhetőség, (2) megközelítés, (3) felelősség, (4) egyértelműség a dokumentumokban egyértelműen megjelenik, azonban még finomításra, kiegészítésre szorulnak. Az ötödik komponens (támogatás) a kódexekben nem volt megtalálható. Az egyetemi honlapok vizsgálata során az is kiderült, hogy az akadémiai integritást érintő szabályozás egy intézményen belül több szinten is megjelenhet, pl. egyetemi, kari vagy tanszéki szinten, amiből arra lehet következtetni, hogy az első komponensen belül az elérhetőség nem megfelelően biztosított.

A kutatás korlátai

Az adatgyűjtés módszertanának leírására vonatkozóan szükséges megjegyezni, hogy az elemzések a felsőoktatási intézmények honlapjain mindenki számára szabadon elérhető dokumentumok felhasználásával készültek. Az adatgyűjtés időpontjában egyes honlapok fejlesztés alatt álltak, így a feldolgozott adatbázisba nem került be minden etikai kódex. Jelen kutatás a rendelkezésre álló legmagasabb intézményi szintű etikai szabályozó dokumentumokat vizsgálta, amelyeket a honlapokon 2021-ben megtaláltunk. Az elektronikus felületeken található adatok sajátossága a változékonyság, így a kutatási eredmények reprodukálhatósága és megbízhatósága csökkenhet. Az etikai szabályozó

dokumentumokban időközben bekövetkezett változások miatt egy jelenlegi, hasonló fókuszú kutatás valószínűleg eltérő, árnyaltabb eredményeket adna.

Kitekintés és további lehetőségek

A fenti eredmények tekintetében érdemes lenne a kutatást megismételni, valamint a modell második komponensére fókuszálva az intézmények egyéb szabályozó dokumentumaira, a Tanulmányi és Vizsgaszabályzatokra és a Hallgatói Követelményrendszerekre is kiterjeszteni.

További lehetőségként felmerülhet a kutatás kiterjesztése az összes magyarországi felsőoktatási intézményre, mind az etikai, mind egyéb szabályozó dokumentumok keretében. Ezen vizsgálat eredményei akár az akadémiai integritás egységesebb értelmezését és megjelenítését is lehetővé tehetik a teljes felsőoktatási szegmens számára, ahogyan azt már Mezey (2014) is szorgalmazta.

Kiemelt figyelmet érdemel és prioritásként kezelendő a mesterséges intelligencia (MI) megjelenése a felsőoktatásban és ennek hatása az akadémiai integritás újradefiniálására. Az MI-vel kapcsolatban tapasztalható dinamikus változások nagy kihívást jelentenek az intézmények számára, mivel használata, és még inkább használatának ellenőrzése, szabályozott keretek között tartása már jelenleg is megkerülhetetlen a hallgatók és az oktatók munkájában. Ezért mindenképpen szükséges az erre irányuló, intézményi szinten történő egységes szabályozás és annak egyértelmű megfogalmazása az etikai és további szabályozó dokumentumokban.

Az akadémiai integritás elveinek megismerése és megismertetése, valamint betartása és betartatása mindannyiunk felelőssége: oktatóké, döntéshozóké és hallgatóké egyaránt (Löfström, 2016). A hallgatótól abban az esetben kérhetjük számon az akadémiai integritás megsértését, amennyiben jól definiált, mindenki számára érthető és elérhető szabályok vonatkoznak az adott közösség számára közös értékekről és azok betartásáról, vagyis amennyiben etikai kódex írja le az elvárt magatartást. Amikor az értékek betartását kívánjuk vizsgálni, azon túl, hogy az értékek definiálásának meglétét elemezzük, fontos még azt is áttekintenünk, hogy mivel segítjük a hallgatókat ahhoz, hogy ezeket az értékeket elsajátítsák, sajátjuknak tekintsék és be is tartsák a tanulmányaik során.

Benke Eszter

Budapesti Gazdasági Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

Szőke Andrea

Budapesti Gazdasági Egyetem, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

Irodalom

Alegre, I., Berbegal-Mirabent, J., Guerrero, A. & Mas-Machuca, M. (2018). The real mission of the mission statement: A systematic review of the literature. *Journal of Management & Organization*, 24(4), 456–473. DOI: [10.1017/jmo.2017.82](https://doi.org/10.1017/jmo.2017.82)

ALLEA (2017). *The European Code of Conduct for Research Integrity*. Revised Edition. ALLEA – All European Academies. <https://allea.org/code-of-conduct/> Utolsó letöltés: 2023. 03. 18.

ALLEA (2018). *A kutatási integritás európai magatartási kódexe*. Átdolgozott kiadás. ALLEA – All European Academies. <https://allea.org/code-of-conduct/> Utolsó letöltés: 2023. 03. 18.

Baird, J. S. (1980). Current trends in college cheating. *Psychology in the School*, 17, 512–522. DOI: [10.1002/1520-6807\(198010\)17:4%3C515::AID-PITS2310170417%3E3.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/1520-6807(198010)17:4%3C515::AID-PITS2310170417%3E3.0.CO;2-3)

- Ballantine, J. A., Guo, X. & Larres, P. (2016). Can future managers and business executives be influenced to behave more ethically in the workplace? the impact of approaches to learning on business students' cheating behavior. *Journal of Business Ethics*, 149(1), 245–258. DOI: [10.1007/s10551-016-3039-4](https://doi.org/10.1007/s10551-016-3039-4)
- Barizsné Hadházi, E. – Kiss, Zs. (2017). Egyetemi hallgatók etikai attitűdjei a csalással kapcsolatban. *Taylor*, 9(1), 121–29. <http://www.analecta.hu/index.php/taylor/article/view/13083> Utolsó letöltés: 2020. 07. 22.
- Berkowitz, S. (1997). Analyzing qualitative data. In Frechtling, J. & Sharp, L. (szerk.), *User-friendly handbook for mixed method evaluations*. Division of Research, Evaluation and Communication, National Science Foundation.
- Bertram Gallant, T. (2017). Academic integrity as a teaching & learning issue: From theory to practice. *Theory Into Practice*, 56(2), 88–94. DOI: [10.1080/00405841.2017.1308173](https://doi.org/10.1080/00405841.2017.1308173)
- Bretag, T., Mahmud, S., Wallace, M., Walker, R., James, C., Green, M., East, J., McGowan, U. & Patridge, L. (2011). Core elements of exemplary academic integrity policy in Australian Higher Education. *International Journal for Educational Integrity*, 7(2). DOI: [10.21913/IJEL.v7i2.759](https://doi.org/10.21913/IJEL.v7i2.759)
- Bretag, T. (2016). *Handbook of academic integrity*. Springer Singapore. DOI: [10.1007/978-981-287-098-8](https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8)
- Bretag, T. (2018). *Academic Integrity*. Volume 1. Oxford University Press. DOI: [10.1093/acrefore/9780190224851.013.147](https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.147)
- Breznik, K. & Law, K. M. (2019). What do mission statements reveal about the values of top universities in the world? *International Journal of Organizational Analysis*, 27(5), 1362–1375. DOI: [10.1108/IJOA-08-2018-1522](https://doi.org/10.1108/IJOA-08-2018-1522)
- Cabana, G. C. & Kaptein, M. (2019). Team ethical cultures within an organization: A differentiation perspective on their existence and relevance. *Journal of Business Ethics*, 170(4), 761–780. DOI: [10.1007/s10551-019-04376-5](https://doi.org/10.1007/s10551-019-04376-5)
- Camelia, G. & Dorel, P. M. (2013). Mission statements in higher education: context analysis and research agenda. *Annals of Faculty of Economics*, 1, 653–663.
- Christensen Hughes, J. (2022). Academic integrity across time and place: Higher Education's questionable moral calling. In Eaton, S. E. & Christensen Hughes, J. (szerk.), *Academic Integrity in Canada*. Springer. 25–59. DOI: [10.1007/978-3-030-83255-1_2](https://doi.org/10.1007/978-3-030-83255-1_2)
- Cizek, G. J. (1999). *Cheating on tests: How to do it, detect it, and prevent it*. Lawrence Erlbaum. DOI: [10.4324/9781410601520](https://doi.org/10.4324/9781410601520)
- Council of Europe (2022). *Countering education fraud. Recommendation CM/Rec(2022)18 and explanatory memorandum*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/ok-prems-137222-gbr-2512-cmrec-2022-18-et-expose-motifs-a5-web-1/1680a96147> Utolsó letöltés: 2022. 10. 4.
- Crown, D. F. & Spiller, M. S. (1998). Learning from the literature on college cheating: A review of empirical research. *Journal of Business Ethics*, 17, 683–700.
- Csillag, S., Géring, Zs., Király, G., Chandler, N. & Miskolczi, P. (2017). Párhuzamos univerzumok. A hallgatói csalással kapcsolatos percepciók vizsgálata oktatók és hallgatók körében. *Educatio*, 26(4), 639–648. DOI: [10.1556/2063.26.2017.4.10](https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.4.10)
- Csillag, S., Géring, Zs., Györi, Zs. & Szegedi, K. (2020). „Kódexem, Kódexem, mondd meg nekem...”: Etikaikódex-fejlesztési folyamat egy magyar egyetemen. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, 51(10), 2–14. DOI: [10.14267/VEZTUD.2020.10.01](https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2020.10.01)
- De Maio, C. & Dixon, K. (2022). Promoting academic integrity in institutions of higher learning: What 30 Years of Research (1990-2020) in Australasia has taught us. *Journal of College and Character*, 23(1), 6–20. DOI: [10.1080/2194587X.2021.2017972](https://doi.org/10.1080/2194587X.2021.2017972)
- Doró, K. (2018). A csalás és a plágium hallgatói megítélése – a kontextus és a hallgatói tréning szerepe. *Iskolakultúra*, 28(10–11), 25–38. DOI: [10.14232/ISKKULT.2018.10-11.25](https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2018.10-11.25)
- Glendinning, I. (2013). Comparison of policies for academic integrity in higher education across the European Union. <http://plagiarism.cz/ippheae/files/D2-3-00%20EU%20IPPEAE%20CU%20Survey%20EU-wide%20report.pdf> Utolsó letöltés: 2021. 02. 10.
- Glendinning, I. (2014). Responses to student plagiarism in higher education across Europe. *International Journal for Educational Integrity*, 10(1), 4–20. DOI: [10.21913/IJEL.v10i1.930](https://doi.org/10.21913/IJEL.v10i1.930)
- Glendinning, I. (2016a). European Perspectives of Academic Integrity. In Bretag, T. (szerk.), *Handbook of academic integrity*. Springer Singapore. 55–74. DOI: [10.1007/978-981-287-098-8_3](https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8_3)
- Glendinning, I. (2016b). Evaluation of Policies for Academic Integrity in Higher Education: An International Perspective. *Unpublished PhD Thesis*. Coventry University.
- Glendinning, I. (2022). Academic integrity. In Sage, R. & Matteucci, R. (szerk.), *How World Events Are Changing Education*. Brill. 123–137. DOI: [10.1163/9789004506466_015](https://doi.org/10.1163/9789004506466_015)
- Granitz, N. & Loewy, D. (2006). Applying ethical theories: Interpreting and responding to student plagiarism. *Journal of Business Ethics*, 72(3), 293–306. DOI: [10.1007/s10551-006-9171-9](https://doi.org/10.1007/s10551-006-9171-9)

- Horváth, J. (2012). „A szakmai közösségnek tudnia kell ezekről a problémákról”: A plágium kezelése a magyar egyetemi gyakorlatban. *Iskolakultúra*, 22(7–8), 96–110.
- ICAI – International Center for Academic Integrity (2014). *Fundamental values*. *Clemson: Clemson University*. <https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2017/12/Fundamental-Values-2014.pdf>. Utolsó letöltés: 2021. 02. 12.
- Jackall, R. (1988). *Moral Mazes*. Oxford University Press.
- Jánvári, M., Tóth-Király, I., Böthe, B. & Orosz, G. (2019). A tanári lelkesedés, a tanulmányi motivációk, az alapvető szükségletek és az egyetemi család kapcsolatának vizsgálata. *Alkalmazott Pszichológia*, 19(1), 27–50. DOI: [10.17627/ALKPSZICH.2019.1.27](https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2019.1.27)
- Jorge, M. L. & Peña, F. J. A. (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, 71, 302–319. DOI: [10.1111/hequ.12122](https://doi.org/10.1111/hequ.12122)
- Juhász, T., Horváth-Csikós, G. & Gáspár, T. (2023). Gap Analysis of future employee and employer on Soft Skills. *Human Systems Management*, 1–16. DOI: [10.3233/HSM-220161](https://doi.org/10.3233/HSM-220161)
- Király, G., Géring, Zs., Chandler, N., Miskolczi, P., Kovács, K., Lovas, Y. & Csillag, S. (2018). Csalással az élre? A hallgatói család vizsgálata az üzleti felsőoktatásban. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, 59(3), 28–40. DOI: [10.14267/VEZTUD.2018.03.04](https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2018.03.04)
- Löfström, E. (2016). Academic integrity in social sciences. In Bretag, T. (szerk.), *Handbook of Academic Integrity*. Springer Singapore. 713–728. DOI: [10.1007/978-981-287-098-8_47](https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8_47)
- Löfström, E., Trotman, T., Furnari, M. & Shephard, K. (2015). Who teaches academic integrity and how do they do it? *Higher Education*, 69(3), 435–448. DOI: [10.1007/s10734-014-9784-3](https://doi.org/10.1007/s10734-014-9784-3)
- Magna Charta Universitatum 2020 (2020). <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu2020> Utolsó letöltés: 2023. 11. 23.
- McCabe, D. L. & Trevino, L. K. (1995). Academic dishonesty: Honor codes and other contextual influences. *Journal of Higher Education*, 64(5), 522–538. DOI: [10.2307/2959991](https://doi.org/10.2307/2959991)
- McCabe, D. L., Trevino, L. K. & Butterfield, K. D. (1999). Academic Integrity in Honor Code and Non-Honor Code Environments: A Qualitative Investigation. *The Journal of Higher Education*, 70(2), 211–234. DOI: [10.2307/2649128](https://doi.org/10.2307/2649128)
- McLaughlin, R. D. & Ross, S. M. (1989). Student cheating in high school: A case of moral reasoning vs. “fuzzy logic”. *High School Journal*, 73(3), 97–104.
- Merkel, W. (2021). Collage of confusion: An analysis of one university’s multiple plagiarism policies. *System*, 96, 102399. DOI: [10.1016/j.system.2020.102399](https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102399)
- Mezey, B. (2014). A tudományetikai felelősség kérdései a magyar felsőoktatásban. Az egyetemi és a tudományos élet etikai szabályozása – az egyetemi kódexek. In *Magyar Tudomány Tudományetika Európában és Magyarországon*, 175(6), 655–664.
- Miron, J., McKenzie, A., Eaton, S. E., Stoesz, B., Thacker, E., Devereaux, L., Persaud, N., Steeves, M. & Rowbotham, K. (2021). Academic integrity policy analysis of publicly-funded universities in Ontario, Canada: A focus on contract cheating. *Articles*, (197), 62–75. DOI: [10.7202/1083333ar](https://doi.org/10.7202/1083333ar)
- Msoroka, M. S. & Amundsen, D. (2017). One size fits not quite all: Universal Research Ethics with diversity. *Research Ethics*, 14(3), 1–17. DOI: [10.1177/1747016117739939](https://doi.org/10.1177/1747016117739939)
- Orosz, G., Jánvári, M. & Salamon, J. (2012). Csalás és versengés a felsőoktatásban. *Pszichológia*, 32(2), 153–171. DOI: [10.1556/Pszicho.32.2012.2.5](https://doi.org/10.1556/Pszicho.32.2012.2.5)
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3rd ed. Sage.
- Parks-Leduc, L., Guay, R. P. & Mulligan, L. M. (2021). The relationships between personal values, justifications, and academic cheating for business vs. non-business students. *Journal of Academic Ethics*, 20(4), 499–519. DOI: [10.1007/s10805-021-09427-z](https://doi.org/10.1007/s10805-021-09427-z)
- Peters, M., Boies, T. & Morin, S. (2019). Teaching academic integrity in Quebec universities: Roles professors adopt. *Frontiers in Education*, 4. DOI: [10.3389/educ.2019.00099](https://doi.org/10.3389/educ.2019.00099)
- Rettinger, D. A. & Gallant, B. T. (2022). *Cheating academic integrity: Lessons from 30 years of research*. Jossey-Bass, a Wiley imprint.
- Rettinger, D. A. & Jordan, A. E. (2005). The relations among religion, motivation, and college cheating: A natural experiment. *Ethics & Behavior*, 15(2), 107–129. DOI: [10.1207/s15327019eb1502_2](https://doi.org/10.1207/s15327019eb1502_2)
- Sántha, K. (2022). *Kvalitatív tartalomelemzés*. Eötvös József Könyvkiadó.
- Seeber, M., Barberio, V., Huisman, J. & Mampaey, J. (2017). Factors affecting the content of universities’ mission statements: An analysis of the United Kingdom Higher education system. *Studies in Higher Education*, 44(2), 230–244. DOI: [10.1080/03075079.2017.1349743](https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1349743)
- Sims, R. L. (1993). The relationship between academic dishonesty and unethical business practices. *Journal of Education for Business*, 207–214. DOI: [10.1080/08832323.1993.10117614](https://doi.org/10.1080/08832323.1993.10117614)
- Sitku, K. (2019). Vidéki egyetemek harmadik miszsiós tevékenysége: a társadalmi tudásmegosztás hatásai. *Iskolakultúra*, 29(8), 17–35. DOI: [10.14232/ISKKULT.2019.8.17](https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.8.17)

- Sörény, E. (2015). Plagizáció a felsőoktatásban – a felsőoktatási könyvtárak a plagizálás csökkentéséért. *TMT*, 62(10), 389–392. <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/565>. Utolsó letöltés: 2020. 07. 22.
- Stoesz, B. M. & Eaton, S. E. (2020). Academic integrity policies of publicly funded universities in Western Canada. *Educational Policy*, 36(6), 1529–1548. DOI: [10.1177/0895904820983032](https://doi.org/10.1177/0895904820983032)
- Stoesz, B. M., Eaton, S. E., Miron, J. & Thacker, E. J. (2019). Academic integrity and contract cheating policy analysis of Colleges in Ontario, Canada. *International Journal for Educational Integrity*, 15(1). DOI: [10.1007/s40979-019-0042-4](https://doi.org/10.1007/s40979-019-0042-4)
- Tatum, H. E. (2022). Honor codes and academic integrity: Three decades of research. *Journal of College and Character*, 23(1), 32–47. DOI: [10.1080/2194587X.2021.2017977](https://doi.org/10.1080/2194587X.2021.2017977)
- Timiraos, N. (2002). Professor discusses research, trends in cheating on college campuses. *The Hoya*, 15(1).
- Valente, M., Sá, C., Soares, N. & Sousa, S. (2021). Exploring the consistency of ethical perceptions by business and Economics Higher Education Students: Looking from academia towards the corporate world. *The International Journal of Management Education*, 19(2), 100499. DOI: [10.1016/j.ijme.2021.100499](https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100499)
- VERBI Software (2021). *MAXQDA 2022* [szoftver]. VERBI Software. www.maxqda.com.

Absztrakt

A szervezeti kultúra meghatározó tényezője minden szervezet működésének, fejlődésének és eredményeinek. Míg a kultúra egyes elemei általánosak és egyértelműek adott közösségek számára, nem tekinthetők maguktól értetődőnek ezek az értékek. A szervezeti kultúrára ez különösen igaz, így alapvető fontosságú, hogy az általánosan elfogadott értékrend minden szervezeti tag számára egyértelművé váljon. Ebben a kontextusban a felsőoktatási intézmények szerepe kiemelt jelentőségű, hiszen az intézményi etikai kódexek nem csupán az akadémiai szabályok meghatározását szolgálják, hanem a szervezeti kultúra alakítását és az etikai normák közvetítését is elősegítik. A tanulmány fókuszában gazdaságtudományi képzési területen oktatást folytató felsőoktatási intézmények etikai kódexeinek tartalmi és formai vizsgálata áll. Ugyan az etikai kódex megléte magában nem biztosítja az akadémiai integritást, ugyanakkor elengedhetetlen alapeleme az akadémia kultúrájának. A vizsgálat célja annak feltérképezése, hogy milyen etikai elvárásokat kommunikál a szervezet a tagjai számára, jelen esetben az egyetem a hallgatók és az oktatók számára. A feltáró jellegű kutatás megvizsgálja az egyetemi etikai kódexekben leggyakrabban előforduló alapelveket, majd összeveti az eredményeket a Bretag és munkatársai (2011) által kidolgozott modellel, amely a példaértékű és követendő etikai kódexek alapvető sajátosságait mutatja be.

Kulcsszavak: szervezeti kultúra; akadémiai integritás; etikai kódex